

رؤیای رسولانہی دکتر سروش

و ابہامات بی پاسخ

در ترازوی نقد

تحقیق و پژوهش:

محمد احمدیان

سرشناسه	: احمدیان، محمد، ۱۳۳۷ -
عنوان قراردادی	بسط تجربه نبوی. شرح
عنوان و نام پدیدآور	: نظریه روای رسولانه دکتر سروش در تراوی نقد/تحقیق و پژوهش محمد احمدیان.
مشخصات نشر	: سندج: یالای رووناکی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۰ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۵۱-۰۱-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه
موضوع	: سروش، عبدالکریم، --۱۳۲۴. -- بسط تجربه نبوی -- نقد و تفسیر
موضوع	: سروش، عبدالکریم، --۱۳۲۴. -- نظریه درباره وحی و الهام
رده -ی کنگره	: ۱۳۹۵ ن ۳۶۱ الف ۳/۲ BP۲۲۰
رده بندی ی.ی	: ۲۹۷/۴۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۳۵۱۵۱

روای رسولانه سروش و ابهامات بی پاسخ

مؤلف: محمد احمدیان

ویراستار: مهیار بهرامی

صفحه آرای: امیر حق

ناشر: نالای رووناکی

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۵

تیراژ: ۱۰۰۰

قیمت: ۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۸۵۱-۰۱-۰

مراکز پخش: سندج پاساژ عزتی انتشارات آراس

تلفن: ۰۸۷-۳۳۱۲۸۳۴۱

ایمیل: allabook93@yahoo.com

سفر کتابفروشی های پیام نو ۱ و ۲

تلفن: ۰۸۷۳۶۲۲۱۰۹۸ - ۰۹۱۸۹۸۵۹۳۲۶

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	مقدمه.....
۷	مرحله ی اول: تجربه ی نبوی پیامبر اسلام ﷺ.....
۸	مرحله ی دوم: وحی نفسی.....
۸	مرحله ی سوم: رؤیای رسولانه محمد.....
۱۱	فصل اول: ابهامات و نکات قابل تأمل در رؤیای رسولانه.....
۱۱	۱- زبان شناسی در قرآن.....
۱۶	۲- قرآن متأثر از محیط اجتماعی.....
۱۹	۳- آیا رؤیا ارادی برد یا غیر ارادی؟.....
۲۳	۴- آیا رؤیا به تمام پیامبران اختصاص داشته است، یا خاص به محمد ﷺ بوده است؟.....
۲۴	۵- احکام رؤیایی از نظر زمانی کند صورت گرفته است یا سریع؟.....
۲۶	۶- نقص تاریخ نگاری در رؤیای رسولانه.....
۲۹	فصل دوم: رؤیای رسولانه و آینده ی مبهم.....
۲۹	تبیین موضوع.....
۳۰	۱- عدم اصلاح رؤیاهای رسولانه.....
۳۰	الف- پریشانی در قرآن.....
۳۱	ب- نادیده گرفتن کرامت انسانی.....
۳۱	ج- چهره خشن خداوند در قرآن.....
۳۲	۲- سایه ی ابهامات و تأثیر آن در رؤیای رسولانه.....

- الف- عدم روانکاوان در کشف مفاهیم قرآن ۳۲
- ب- عدم ضمانت صحت تعبیر روانکاوان ۳۳
- ج- انتظار بی‌پایان ۳۳
- د- ابهام در شناخت غیرمسلمانان از قرآن ۳۴
- ه- تقلیل جایگاه عبادت ۳۵
- ۳- نظم مهندسی در آیات و سوره‌های قرآن ۳۶
- ۴- روایای رسولانه تکرار تاریخ ۳۸
- فصل سوم: روایای رسولانه در تطبیق با آیات قرآن ۴۷
- تسلی موضوع ۴۷
- ۱- نبوت فراگیر محمد ﷺ ۴۸
- صحنه‌ی اول: یاسر و مشاهده‌ی قیامت ۴۸
- صحنه‌ی دوم: نظرات پیامبر بر سجده‌ی مخلوقات ۴۸
- د- عدم درک شبهه ۵۲
- ۲- تعجیل محمد ﷺ در گزارش روایی ۵۳
- ۳- خطاب یا عبادی در قرآن ۵۵
- ۴- آیات ربنا در قرآن و پیام آنها ۵۷
- الف - دُعا‌های تاریخی در قرآن ۵۷
- ب - دُعا‌های آموزشی در قرآن ۵۸
- ۵- مفهوم کلام الله در قرآن ۶۱
- ۶- خطاب‌های قرآنی ۶۳
- ۷- طلب استغفار برای محمد ۶۶
- ۸- روایی بودن بخشی از قرآن ۶۸
- ۹- مجازات بدنی در قرآن ۷۱
- ۱۰- «روایی - بصری» و تقسیم‌بندی قرآن ۷۴

فصل چهارم: تعارض نظریات دکتر سروش با قرآن.....	۷۷
تبیین موضوع:.....	۷۷
سه مدل وحی:.....	۷۷
مدل اول: محمد ﷺ طوطی مقلد.....	۷۷
مدل دوم: محمد ﷺ زنبور غسل.....	۷۸
مدل سوم: محمد ﷺ مبین قرآن.....	۷۹
۱. تبیین نظری قرآن.....	۷۹
۲. تبیین عملی قرآن.....	۸۰
تعارض اول: احکام منافات عدالت و کرامت انسانی.....	۸۲
تعارض دوم: وحی الهام است:.....	۸۳
تعارض سوم: مبر شرع احکام.....	۸۴
تعارض چهارم: پیامبر انبیا در رؤیا.....	۸۶
تعارض پنجم: مخاطب سرزنش ها در قرآن کیست؟.....	۸۷
تعارض ششم: نظم پریشان قرآن.....	۸۹
تعارض هفتم: أحسن الحدیث یا قرآن پریشان؟.....	۹۰
تعارض هشتم: پیامبر ناظر تسبیح اشیاء.....	۹۲
تعارض نهم: تکرار و ما ادراک در قرآن به چه معنا است؟.....	۹۵
تعارض دهم: قرآن کلام سلیس و رسا.....	۹۶
تعارض یازدهم: مخاطب یُسئلونکها در قرآن کیست؟.....	۹۷
تعارض دوازدهم: مواجهه امر متعالی و مدلهای سه گانه.....	۱۰۰
تعارض سیزدهم: تجربه ی ناکافی پیامبر.....	۱۰۲
تعارض چهاردهم: ریاضت ۴۰ ساله ی پیامبر.....	۱۰۳
تعارض پانزدهم: نقصان قرآن.....	۱۰۵
تعارض شانزدهم: مخاطب امر و نهی ها در قرآن.....	۱۱۱

فصل پنجم: تناقض‌گویی در پروژه‌ی قرآن پژوهی دکتر سروش	۱۱۷
تبیین موضوع.....	۱۱۷
تناقض اول: سخن گفتن خداوند.....	۱۱۸
تناقض دوم: احکام فقهی، نفی کرامت و عدالت.....	۱۱۹
تناقض سوم: تاثیر نقص مؤلف در تألیف.....	۱۲۱
تناقض چهارم: نزول تدریجی قرآن.....	۱۲۲
تناقض پنجم: بسته بودن باب نبوت.....	۱۲۵
تناقض ششم: قرآن تصویری بصری.....	۱۲۸
نتیجه‌گیری و جمع‌بندی «رؤیای رسولانه‌ی دکتر سروش».....	۱۳۳
ارجاع‌ها.....	۱۳۷

مقدمه

تئوری «قرآن، کلام محمد ﷺ» که معمار اولیه‌ی آن در ایران، جناب آقای دکتر سروش است، در مدت بیست سال تحولات و تطورات مراحل تکاملی خودش را پشت سر نهاده، آن گونه که آقای سروش در مقاله‌ی ۶/۳/۹۰ اشعار می‌دارد: «اکنون بیست سال از طرح «قرآن، کلام محمد ﷺ» می‌گذرد و نخستین بار در کتاب بسط تجربه‌ی نبوی، سپس ده سال بعد، در مصاحبه با رابو هلند، ... در آنجا این که قرآن تجربه و تألیف محمد ﷺ است پس مرز این دعوی فرضیه [تحت عنوان رؤیای رسولانه] به تبیین چند معضل کلامی و تفسیری کمک می‌کند» (۱).

اگر پروژه‌ی قرآن‌شناسی دکتر سروش را نیمی از مراحل سه گانه‌ای تفکیک نماییم در سیر تکاملی آن، این نتیجه حاصل می‌شود:

مرحله‌ی اول: تجربه‌ی نبوی پیامبر اسلام ﷺ

در این مرحله، نزدیکی به «عوالم معنا» و «کشف پیام رانه‌ی» محمد ﷺ می‌باشد. چنان‌که آقای سروش اظهار می‌دارد: «اگر پیامبری به معنای نزدیک‌تر شدن به عوالم معنا و شنیدن پیام سروش‌های غیبی، یک تجربه است، در آن صورت می‌توان این تجربه را افزون‌تر،

غنی‌تر و قوی‌تر کرد». (۲) یعنی نتیجه‌ی «چهل سال ریاضت پیامبر. (۳) [قبل از بعثت] برای نزدیکی و نزدیک شدن پیامبر است، و یک شب یکباره هم چون «بودا» روشن شد، به او «وحی شد» (۴)

مرحله‌ی دوم: وحی نفسی

در این مرحله، به برداشت نگارنده مرحله‌ای تکامل یافته‌تر از مرحله‌ی قبل است، و در این مرحله‌ی نبوت طبق تئوری دکتر سروش - کشف پیامبرانه آغاز می‌گردد، و فراتر از مرحله‌ی قبل، پیام «فاء» است، نه منفعل، و تأثیرات بیرونی فروکش می‌کند، و جوشش‌های درونی ناگهانی فوران می‌یابد: بنابراین «قرآن محصول کشف پیامبرانی مانند بن عبد الله ﷺ است، هر چه بود، جوشش و جنبش ضمیر محمد ﷺ و لاطم دریای او بود که به کشف «وحی» منجر شد». (۵) دیگر در این مرحله رفتار طوطی گونه و مقلدی محمد ﷺ تبدیل به تولیدگری چون «زنبور عسل» می‌شود، و سرانجام آن، محمد مؤلف قرآن می‌گردد.

مرحله‌ی سوم: روایای رسولانه محمد

این مرحله، از فرضیه‌های قرآن‌پژوهی دکتر سروش، مرحله‌ی تکاملی «وحی» است با توجه به تطورات، و دیگرگونه‌های تئوری در طول بیست سال، انتظار آن می‌رود که ایشان در مراحل بعدی تئوری در کش و قوس اندیشه‌ی قرآنی، گام‌های دیگری بردارد، بنابراین قابل پیش‌بینی نیست که معضلات پیش‌پای مخاطبان را برمی‌دارد، یا بر دامنه‌ی ابهامات می‌افزاید؟

در این مرحله با نامیدن «روایایی - بصری» اشعار می‌دارد: «کلامی - سمعی» بودن قرآن، تا بیش از این، موضوع تأمل و تحقیق بود،

اکنون «رؤیای - بصری» بودنش چشمک و خنیک می‌زند و به تفرج و تدبیر دعوت می‌نمود. در هر دو قضیه محمد ﷺ «فاعل» نه منفعل؛ و گاه در جای اول شخص و گاه در جای دوم شخص و سوم شخص می‌نشیند. اما در فرضیه‌ی جدید گویی در مواردی، او «شاهد و ناظری» (نه مستمع مطالبی است)... پاره‌ای از قرآن، چنان تصویری است، که «سمعی - بصری» بودن تجربه‌ی وحیانی محمد ﷺ، بهترین تعبیر آن است». (۶)

با این مقدمه پروژه‌ی تئوری «وحی» از منظر «درون‌دینی» و «برون‌دینی» دکتر روش قابل تأمل و تفحص است، هر چند صاحب نظرانی در دهه‌ی است سال گذشته، در این باره احساس تکلیف کرده، و قلم‌فرسای نم‌دهند؛ و موضوع اخیر رؤیای رسولانه ایشان نیز مورد نقد و نظر بحبان فکر و ارباب معرفت قرار گرفته است، صاحب این قلم نیز احساس تکلیف، نموده و در حد بضاعت علمی خویش «ابهامات» بی‌پاسخ را در فرمایشات و تئوری وحی بررسی نموده، تا اهل نظر را به تدبیر و پاسخ‌را خواند.